

Byung-Chul Han, *Şey-Olmayanlar: Gündelik Hayatın Altüst Oluşu*,
Çev. Enes Özel, İstanbul: Ketebe Yayınları, 2025, 104 s.

Değerlendiren: Abdullah Aydın

Güney Koreli eleştirmen ve kültür kuramcısı Byung-Chul Han, günümüz toplum yapısı ve dijitalleşmeye dair dikkat çekici eleştirileriyle öne çıkmaktadır. Felsefe, şeffaflık, dijitalleşme, modernite, iktidar, medya teorileri ve popüler kültür gibi konular üzerinde yoğunlaşan Han'ın "Şey-Olmayanlar, Gündelik Hayatın Altüst Oluşu" isimli dijital çağ eleştirisini merkeze alan yeni eseri, "şey"den "enformasyon"a, sahip olmaktan deneyime, sükûttan yapay zekâya uzanan geniş bir düşünsel hat üzerinde modernliğin ontolojik, epistemolojik ve politik kırılmalarını ve hakikatten "hakikat sonrası" rejime geçişi içeren köklü bir paradigma kaymasını tartışmaktadır. Dijitalleşmenin nesnelerin fiziksel varlığını yok ederek onları nasıl "enformasyon" ve "verilere" dönüştürdüğünü vurgulayan Han, bunun yalnızca teknik bir dönüşüm değil, insanın dünyayla, hakikatle ve ötekiyle kurduğu ilişkinin köklü biçimde yeniden kurulması olduğu düşüncesindedir.

Şeyden Şey-Olmayana adını verdiği ilk yazıda Han, Hannah Arendt ve Martin Heidegger gibi düşünürlerin kavramlarını kullanarak dijitalleşmenin ontolojik, epistemolojik ve politik sonuçlarını tartışır. O'nun temel tezi, "şeyler"e dayalı yersel düzenin yerini "enformasyon"un aldığı ve bunun dünyayı maddesizleştirerek insan deneyimini istikrarsızlaştırdığı yönündedir. Dijital çağda insanın artık sabit nesnelerle değil, akışkan veri akımlarıyla ilişki kurduğu iddiasını Arendt ve Heidegger'in varlık

@ Öğr. Gör. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, abdullah.aydin@bilecik.edu.tr

id <https://orcid.org/0000-0002-1863-8622>

DOI: 10.12658/D0424
insan & toplum, 2026; 16-3: 233-237.
insanvetoplum.org

anlayışına yapılan göndermelerle temellendirir ve insanın ontolojik bir nitelik olan “Dasein”dan enformasyon alışverişine giren bir “Inforg”a dönüştüğünü belirtir. Yazıda enformasyon bolluğunun zaman deneyimini parçalayarak anlatısallığı, hafızayı ve hakikati aşındırdığı düşüncesi ve enformasyonun kısa ömürlü güncelliği ile hakikatin sürekliliği arasındaki karşıtlık düşüncesi dikkat çekicidir. Ancak yazarın enformasyon ile hakikati neredeyse kategorik olarak karşı karşıya koyması eleştirilebilir bir noktadır. Dijital ortamın anlatıyı zayıflatmış doğru olabilir fakat aynı zamanda kolektif dijital hafıza, veri gazeteciliği, dijital belgeler gibi yeni anlatı formlarının da üretildiği göz ardı edilmemelidir. Yazının özgürlük anlayışının dönüşümüne dair eleştirisi de dikkate değerdir. “Eylem özgürlüğü”nün yerini “seçim özgürlüğü”nün alması ve bunun “parmak ucu özgürlüğü”ne indirgenmesi, çağdaş dijital kültüre yönelik güçlü bir eleştiri olduğu söylenebilir. Ancak Han, dijital düzeni büyük ölçüde totalleştirerek algılamaktadır. Gözetim, algoritmik yönetim ve yapay zekânın karar süreçlerindeki etkinliğine yönelik kaygılar yerindedir. Ancak analiz yer yer dijital/teknolojik determinizme yaklaşır. Dijitalleşmenin zorunlu olarak tarihsizleşme, hakikatsizlik ve eylemsizlik ürettiği varsayılır. Oysa teknolojiler tekil ve kaçınılmaz sonuçlar doğurmaz. Sosyal, hukuki ve kültürel faaliyet ve düzenlemelerle farklı yönlerle açılabilir. Bu nedenle yazının, güçlü bir kültürel eleştiri sunmakla birlikte, dijitalleşmenin çoğul imkânlarını yeterince hesaba katmayan, nostaljik bir ton taşıdığı ifade edilebilir.

Han, Dijital deneyim ile maddi sahiplik arasındaki karşıtlığı sahip olmaktan deneyime ve erişime doğru yaşanan dönüşümü analiz ederken Erich Fromm’un “sahip olmak” ile “var olmak” ayrımını tersine çevirerek günümüz toplumunda yeni maksimin “Ne kadar deneyimlersem o kadar var olurum” haline geldiğini savunur. Tüketim kültürü artık nesneleri biriktirmekten çok deneyimlemeye yönelmiştir. Oysa deneyim enformasyonları tüketmektir. Çünkü enformasyonlar sahiplenilmez onlar herkese aittir. Şeylerle kurulan derin, hikâyesi olan ve fiziksel ilişkinin savunusunu Jeremy Rifkin ve Walter Benjamin’in kavramları üzerinden yürütür. E-kitap örneğiyle maddi nesnelerin “yazgı” ve “aura” taşıdığı, enformasyonun ise hikâyesiz, tarihsiz ve yüz­süz olduğunu ileri sürer. “Deneyim”in yüzeyselliği ve “erişim”in bağ kurma kaybını özellikle sahiplik ile içsellik arasında kurduğu ilişki üzerinden ele alır. Ancak deneyim, sadece tüketime odaklı bir haz değil; öğrenme, dönüşüm ve kolektif bilinç üretme imkânı da barındırabilir. Bu nedenle yazıda deneyimin zorunlu olarak yüzeysel olduğu gibi bir önkabul tartışmalıdır. Ayrıca burada yazarın dijital deneyim ile maddi sahiplik arasında kurduğu karşıtlığı fazla keskin ve tek yönlü kurması eleştiri konusu yapılabilir. Zira Han, nostaljik bir “şeyler çağı”nı idealize etmeye yatsansa da dijital nesnelerin bütünüyle “yazgısız” ve “aurasız” olduğu iddiası da tartışmalıdır. Enformasyon kapitalizminin sanayi kapitalizminden daha sert olduğunu, yalnızca

malları değil; sahipliği, kültürü ve insan ilişkilerini metalaştırdığını, ruhumuzun işgal ederek aşındırdığını vurgulaması ise yazının dikkat çekici ifadeleridir.

Byung Chul-Han, imaj ve enformasyon mecrası olarak nitelediği akıllı telefonu modern çağın “infomati” ve “muhabiri” olarak konumlandırarak onu ontolojik ve politik düzlemde eleştirir. Onun yalnızca teknik bir araç değil, algı rejimini, benlik inşasını ve iktidar ilişkilerini dönüştüren “bütüncül bir ortam” olduğunu güçlü kavramsal referanslarla ortaya koyar. W. Benjamin’in geleneksel telefona dair “yazgısal aura” tasvirinden hareketle, bugünkü akıllı telefonun bu ağırlığı kaybedip dünyayı parmak ucuyla yönetilebilir ve tüketilebilir bir imajlar toplamına dönüştürdüğünü savunur. Bu noktada farklı düşünürlerin “gözetim kapitalizmi” gibi kavramlarıyla paralellik kurarak akıllı telefonun güven kuran bir aracı nesne değil, narsistik bir nesne olduğu; ötekiyle ilişkiyi derinleştirmek yerine onu nesneleştirip empatiyi zayıflattığını, gönüllü bir veri üreticisi mahkûma dönüştürdüğünü öne sürer. Biz onu kullanırken o da bizi kullanır. Gerçek fail akıllı telefondur. Sürekli ulaşılabilirliğin kölelikten farklı olmadığını belirtmesi dikkat çekicidir. Yine burada akıllı telefonun deneyimi zorunlu olarak yüzeyselleştirdiği, empatiyi azalttığı ve direnci imkânsızlaştırdığını varsayan Han’a, analizinin tek yönlü ve nostalji eksenli olduğu; aynı aracın, politik hareketliliği, yeni dayanışma biçimlerini ve yaratıcı üretimi de mümkün kılabileceği yönünde eleştiriler yöneltilebilir.

Dijitalleşmenin olumsuz etkilerini sıklıkla eleştiren yazar, analog fotoğraf ile dijital fotoğraf arasındaki ontolojik ve deneyimsel farkı felsefi bir çerçevede tartışır. Analog fotoğrafı, ışığın kimyasal izini taşıyan, nesneyle bağ kuran ve “böyleydi”nin tanıklığını sunan bir mevcudiyet olarak ele alır. Dijital fotoğrafı ise, ışığı veriye dönüştürerek bu maddi ve büyüsel bağı kopardığını; matematiksel, yeniden üretilebilir ve manipüle edilebilir yapısıyla “hipergerçek” bir görsellik ürettiğini zikreder. Özellikle selfieyi, hatıra ya da yazgı taşıyan bir “şey” değil, dolaşıma sokulan bir enformasyon olarak tanımlar. Yazı, fotoğrafın ontolojisine dair güçlü ve düşünmeye sevk eden eleştiriler sunar. Analog fotoğrafı hem ölümü kaydeden hem de bir tür diriliş imkânı sunan; sır, yas, hatırlama ve derinlikle ilişkilendirdiği bir aurayla; Dijital ise sergilenme, yüzeysellik ve geçicilikle özdeşleştirir.

İnsan düşüncesi ile yapay zekâ arasındaki ontolojik farkı Heidegger’den hareketle temellendiren Han, düşünmenin özünün hesaplama değil, temel bir “ruh hali” içinde düşünce üretme olduğunu savunur. İnsan, kavramlardan ve bilinçli farkındalıktan önce duygulanımsal bir bütünlük içinde olduğunu ve düşüncenin bu ön-kavramsal teessürden doğduğunu zikreder. Yapay zekâ ise bu anlamda dünyasız yani duygulanımsal bir bütünlükten yoksundur; verileri işler, korelasyonlar üretir, fakat varlığın sesine karşılık veremez. Düşünmenin yeni bir dünya açma kudreti

olduğunu vurgulayan yazar, yapay zekânın ise önceden verili ihtimaller arasında seçim yapan hesaplayıcı bir mekanizma olduğunu altını çizer. Yazı, yapay zekâ tartışmasını teknik yeterlilikten çok insan düşüncesinin ne olması gerektiğine dair ontolojik düzleme taşıması bakımından dikkat çekicidir.

Şey ile kurulan ilişkinin modern dünyada köklü biçimde dönüşümünü Şey Manzaraları adlı bölümde ele alan yazar, geçmişte şeylerin insan karşısında dirençli, inatçı ve hatta tehditkâr bir başkalık taşıdığını, bugün ise dijitalleşme sayesinde uysallaşmış ve itaatkâr dirençsiz nesneler haline dönüştüğünü savunur. Bu dönüşüm popüler kültür örnekleri üzerinden somutlaştırılır. Mickey Mouse çizgi filmleri ve Charlie Chaplin'in erken dönem filmlerinde nesneler başına buyrukken günümüz dijital evreninde her soruna hazır çözümler sunan akıllı cihazlarla donatılmıştır. Böylece çocuklara, yaşamın bir "problem çözme" sürecine indirgenebileceği ve her şeyin yapılabilir olduğu düşüncesinin aşılandığını, bunun da gerçeklik duygusunu zayıflattığını belirtir. Sanat bağlamında da benzer bir "şey-unutkanlığı"ndan bahseden Han, günümüz sanatının çoğu zaman enformasyon ve mesaj iletmeye indirgenerek büyüsunü yitirdiğini ileri sürer: "Gösteren fazlası, gizem ve sessizlik ortadan kalktığında sanat da pornografik bir açıklığa, yani tümüyle sergilenmişliğe dönüşür." Yazının son bölümünde Exupery'nin Küçük Prens'indeki tilki sahnesi üzerinden "gönül nesneleri" kavramını geliştirir. Zaman ayırma sayesinde "şeyler" biricik hale gelir. "Ritüeller ve tekrarlar zamanı ikamet edilebilir kılar; oysa sürekli yenilik ve tüketim zorlaması bunu yok eder. Kalp, görünmeyeni gören organdır; fakat dijital çağda kalbin zamanı geri çekilmiştir." Genel olarak yazı, dijitalleşmenin ontolojik ve varoluşsal sonuçlarına dair güçlü bir eleştiri sunar. Şeylerin başkalığını ve direncini yitirmesi, insanın dünyayla kurduğu ilişkinin yüzeyselleşmesine yol açmaktadır. Han, geçmişteki şey deneyimini idealize ederken teknolojinin sunduğu yeni ilişki biçimlerini yeterince tartışmasa da temel iddiası dikkat çeker: Ötekinin kaybı, dünya yoksulluğuna ve derinlik eksikliğine yol açmaktadır. Bu nedenle çözüm, enformasyon artışında değil, başkalıkla yeniden temas kurabilecek bir hassasiyet geliştirmektedir.

İnsanı kulak vermeye çağıran kutsalın ifadesi olarak "sükût"u sesin yokluğu değil, derin bir varoluş biçimi olarak düşünmektedir. Yazarın temel savı, sükût olmadan ne derin dikkat, ne hayal gücü, ne de sahici bir dünyayla temas mümkündür. Bu hakikate mukabil modern çağın gürültüyle özdeşleştirdiği enformasyon ve reklam çöplüğünün insanın sükûtu yitirip ruhsal yoksullaşmaya neden olduğunu vurgular. Günümüz enformasyon kapitalizminin sürekli konuşmayı, üretmeyi ve görünür olmayı, dikkat yerine yüzeysel, dağılmış bir algıyı dayattığının altını çizer.

Sonuç olarak Byung-Chul Han, “Şey-Olmayanlar, Gündelik Hayatın Altüst Oluşu” eserinde dijitalleşmenin dünyayı nasıl “şeysizleştirdiğini” ve fiziksel nesnelerin yerini enformasyonların almasını derinlikli bir ontolojik perspektifle ele almaktadır. Yazar, nesnelerin insan yaşamına bağışladığı sürekliliğin yerini, güncelliğiyle büyüleyen ancak içsel boşluk yaratan ‘enformasyon tsunami’sinin aldığını savunur. Kitapta, dokunulabilir olanın/şeylerin kaybıyla birlikte eylem gücümüzün tüketimci bir “parmak ucu özgürlüğüne” dönüştüğü, akıllı telefonların birer “infomat” olarak hayatımızı nasıl kuşattığı ve hakikatin yerini neden etkileşimin aldığı çarpıcı analizlerle sunulmaktadır. Han, Heidegger ve Hannah Arendt gibi düşünürlerin kavramlarını dijital çağın gerçekliğiyle yeniden yorumlayarak, insanın bir “Dasein” (orada-varlık) olmaktan çıkıp iletişim kuran bir “InforG”a, enformasyon organizmasına dönüşümünü gözler önüne serer. Buna karşılık Han’ın “şeyler” dünyasına duyduğu yoğun nostalji ve dijital düzene karşı takındığı tavizsiz tavır, analizin nesnelliğini yer yer gölgelemektedir. Yazar, şeyleri istikrarın ve ruhun yegâne kaynağı olarak kutsarken, dijitalleşmeyi neredeyse tamamen bir “hayaletleşme” ve “bellek kaybı” olarak kodlar. Bu durum, dijitalleşmenin sunduğu yeni kolektif hafıza biçimlerini veya fiziksel sınırları aşan yeni dayanışma ağlarını “ilişki değil, sadece ağ bağlantısı” diyerek kategorik olarak reddetmesine yol açar. Ayrıca, el emeği ve fiziksel dokunma üzerinden kurduğu özgürlük tanımı, teknolojik ilerlemenin sağladığı bilişsel ve yaratıcı özgürlük alanlarını “oyunlaşma” sığınağına indirgeme riski taşır. Han’ın bu keskin şey/şey-olmayan dikotomisi, dijital ve fiziksel olanın hibritleştiği modern yaşamın karmaşıklığını ve sunduğu yeni imkânları göz ardı eden bir “kayıp cennet” anlatısına dönüşmektedir.